

Yazarlar/Authors

Enes Said ÖZTÜRK*, Mehmet KAYSUZUOĞLU**

Makale Adı/Article Name

Finansal Okuryazarlık İle Mükelleflerin Vergi Bilinci Tutumu
Arasında Dijital Okuryazarlığın Aracılık Rolü***

*The Mediation Role Of Digital Literacy Between Financial Literacy
And Taxpayers' Tax Conscious Attitudes*

ÖZ

Finansal sistem hakkında bireylerin daha fazla bilgi edinebilmeleri, kişisel tasarrufların daha da üst seviyede olması ve finansal olumsuzluk durumlarının daha iyi yönetilebilmesi bakımından önem taşımaktadır. Kamu gelirlerinin kamu harcamalarını karşılama düzeyi mükelleflerin vergi bilinci ile yakından ilgilidir. Mükelleflerin vergi bilinci seviyesi ne kadar yüksek olursa vergi sorumluluklarının zamanında yerine getirilmesi o nispette olumlu olabilmektedir. Dijital okuryazarlık becerisi, içinde bulunduğumuz çağda bireylerin sahip olması gerektiği önemli beceriler arasında yer almaktadır. Bu araştırmanın sorunsalını, dijital okuryazarlığın finansal okuryazarlık ile mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde aracılık etkisi var mıdır? Soru cümlesi oluşturmaktadır. Gaziantep ili merkez ilçelerinde faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri üzerinde yapılan araştırma sonucunda; Finansal okuryazarlık düzeyinin mükellefleri vergi bilincini negatif ve anlamlı etkilediği, dijital okuryazarlık düzeyini negatif ve anlamlı etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca dijital okuryazarlık oranını finansal okuryazarlık ile mükelleflerin vergi bilinci ilişkisine aracılık ettiği, tespit edilmiştir. Araştırma ile ilgili gerçekleştirilen sonuçların literatüre, yasa belirleyicilerine ve uygulamacılara yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Mükelleflerin Vergi Bilinci Tutumu, Dijital Okuryazarlık.

ABSTRACT

It is important for individuals to gain more information about the financial system, to have higher personal savings and to be able to better manage financial negativities. The level of public revenues covering public expenditures is closely related to the tax consciousness of taxpayers. The higher the tax consciousness level of taxpayers, the more positive the timely fulfillment of tax responsibilities can be. Digital literacy skills are among the important skills that individuals should have in the age we live in. The problematic of this research is whether digital literacy has a mediating effect on financial literacy and taxpayers' tax consciousness attitude. As a result of the research conducted on income and corporate taxpayers operating in the central districts of Gaziantep province; It was determined that the level of financial literacy negatively and significantly affects taxpayers' tax consciousness and negatively and significantly affects the level of digital literacy. In addition, it was determined that the digital literacy rate mediates the relationship between financial literacy and taxpayers' tax consciousness. It is thought that the results of the research will be useful for the literature, lawmakers and practitioners.

Keywords: Financial Literacy, Tax Awareness attitude of Taxpayers, Digital Literacy.

* Doktora Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İşletme Bölümü, Enesaid.ozturk@gmail.com

** Prof. Dr., Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, İşletme Bölümü, mehmetkaygusuzoglu@gmail.com

*** Bu çalışma için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 28/06/2022 tarih ve 2022-14 toplantısında alınan karar uyarınca Etik Kurul onayı alınmıştır.

Extended Abstract

Tax awareness is being aware of tax practices (Dornstein, 1987). The desire and willingness to fulfill tax obligations on time in the fulfillment of public services is called tax awareness. The higher the level of this willingness, the higher the level of efficiency in taxation (Teyyare and Kumbaşı, 2016: 4; Yıldız and Bakır, 2019: 295). Current modern tax practices are mostly based on declaration (Ömürbek et al., 2007: 103-104). The basis of the declaration method is determined by the status of the taxpayer himself. However, the success of the declaration method largely depends on the taxpayer's tax awareness and also on the administrators' acceptance of the accuracy of the declarations regarding responsibilities (Buyrukoğlu and Erasa, 2012: 121). In countries where tax awareness is high in general, individuals or institutions have information about how and in what way the taxes they pay will affect them and where the taxes paid will be saved. As a result, the tax-related responsibilities are fulfilled consciously and willingly (Organ and Yegen, 2013: 243).

Technology is rapidly affecting both macro and microeconomics. Banks are largely transitioning from traditional service formats to digital financial services. In particular, these digital technologies are not preferred in the banking sector, traditional business models (Niemand et al., 2021: 317). In the field of finance, the application of digital technologies provides great convenience, especially in payment systems. It has important effects such as showing positive results in people's spending and saving actions (Setiawan et al., 2020: 1). On the other hand, by bringing together technological capabilities, it can provide convenience such as supporting financial inclusion, accelerating processes and offering modern financial packages to participants to reduce costs. (Jarvis and Han, 2021: 79).

Financial Literacy is an essential part of our lives. It is the ability to distinguish financial alternatives and discuss economic problems without being under pressure, to make plans for future investments, and to respond to economic problems that we encounter in our lives that affect our financial decisions, including financial problems in general. Therefore, financial literacy occurs when a person has a kind of talent and skill that can use existing resources to achieve their goal (Sani et al., 2019: 42). In this respect, financial literacy has become a mandatory quality today. Considering the diversification and proliferation of financial markets, the use of artificial intelligence technologies, and the online banking transactions without going to the branch, it is understood that the demand for financial literacy has emerged more clearly (Artar, 2021: 22). On the other hand, the rapid progress of technological developments in the world has caused an increase in financial instruments and at the same time caused a more complicated situation. In this sense, it is among the most important issues for people to have a qualified level of financial literacy in terms of the profitability and efficiency of economic transactions. In today's dynamic environment, financial literacy must encompass not only traditional knowledge but also advanced, up-to-date information that reflects the constantly evolving global landscape. With the rise of technology and digitalization, financial literacy has reached a significant level, as evidenced by numerous studies demonstrating individuals' improved ability to acquire financial information and execute transactions more effectively (Turhan, 2021: 295-296).

In today's conditions, investor education, financial literacy and digital literacy are at the most important levels in terms of understanding economic data. On the other hand, being able to grasp the complexity, crisis and opportunities that technology, digitalization and other developments in financial markets include is extremely important in terms of supporting investors and financial literacy. Research conducted to help personal investors understand financial concepts and difficulties is becoming an important situation in terms of supporting investors and increases the level of confidence in capital markets in terms of making more informed savings and investments. The purpose of this research is to provide different recommendations for doing what is necessary by examining all the research conducted in the literature on the subject of financial literacy, the best practices in the world and the studies conducted in our country in detail. Research in the literature indicates that financial knowledge influences financial behaviors, while financial behaviors, shaped by experience, can also enhance financial knowledge. In this context, studies suggest that short-term training programs may not be sufficiently effective in shaping financial decision-making behaviors. In terms of our country, a national strategy has been prepared by taking into account the priority areas and target audiences, and has been put into practice in cooperation with the finance sector in order to increase the level of financial literacy, and financial education has been included in the school curriculum at the primary school level and supported by senior administrators.

Giriş

Finansal okuryazarlık, fertlerin finansı kavrayabilme yeteneğidir. Daha geniş bir ifadeyle fertlerin ve şirketlerin finansal kararlarında daha aktif karar vermesi için finansal bilgi ve kabiliyetlere

sahip olmasıdır. Günümüzde birçok ülkede ortaya çıkan finansal ve ekonomik krizler fertleri ve şirketleri etkilemektedir. Finansal okuryazarlık yapılacak yatırımlarda en uygun kararı verebilmek ve riski azaltmak gibi konularda şirket yöneticilerine finansal okuryazarlık düzeylerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Kılıç vd, 2015: 130).

Vergi, Devletin kanun gücüne dayanarak gerçek ve tüzel kişilerin elde etmiş olduğu gelir, servet ve harcama üzerinden karşılıksız olarak topladığı paradır. Devletin en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Devlete ödeme yapan mükelleflerin vergiye karşı davranışları ve yaklaşımları önemlidir. Gönüllü uyum kapsamında mükelleflerin vergi bilincinin artırılması devletin en önemli görevleri arasındadır. Bu görevler arasında vergi mevzuatı ve uygulamalarının daha anlaşılabilir hale getirilmesi ve mükelleflerin vergisel sorumlulukları hakkında bilinçlenmesini sağlamaktır (Arafat, 2019: 1).

Teknolojinin sürekli geliştiği çağımızda dijital okuryazarlık kavramı ortaya çıkmıştır. Gelecekteki teknolojiye ayak uydurabilmek ve bunları doğru bir şekilde kullanabilmek özellikle vergi mükellefleri açısından önem arz etmektedir. Günümüzde artık çoğu işlemler işlemlerinin birçoğunu dijital platformlarda gerçekleştirmektedir. Sanayi, sağlık, finans, eğitim, ulaşım gibi birçok alanlarda e-ticaret, e-devlet, e-tebliğ, interaktif vergi dairesi ve internet bankacılığı gibi uygulamalardan mükelleflerin de haberi olması ve bunları kullanabiliyor olması gerekmektedir. Dijital okuryazarlık mükelleflerin dijital teknolojileri güvenli ve etkin bir şekilde kullanabilmelerini sağlayan bir araçtır. Mükelleflerin finansal okuryazarlık ve dijital okuryazarlık becerilerindeki eksiklik iş hayatındaki başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Hamutoğlu vd. 2017: 410).

Bu çalışmanın sorunsalı finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde dijital okuryazarlığın aracılık rolünün olup olmadığının ortaya konulmasıdır. Bu durumda; günümüzde finansal okuryazarlık oldukça önemli bir konu, dijital okuryazarlık aracılığı ile mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu tespit etmek araştırmanın başlıca problemini oluşturmaktadır. Literatürde finansal okuryazarlık ile dijital okuryazarlık arasında yapılan birçok çalışmada finansal okuryazarlık ile dijital okuryazarlık arasında güçlü ilişkilerin tespit edilmesi nedeniyle her iki değişken arasında bir etkileşim olabileceği şüphesi uyandırmıştır. Ayrıca, finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerine dijital okuryazarlığın etkisine yönelik ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlığın literatürde tek bir tanımı bulunmamaktadır. Noctor vd. tarafından kişilerin tasarruflarını idare edebilmeleri için bilgi birikimleri daha bilinçli bir şekilde kullanması, yönlendirebilmesi ve kararlarını en iyi şekilde uygulayabilmesi” olarak tanımlanmıştır (Yeo, 2016: 604).

Günümüzde teknoloji hızla gelişmektedir. Bu gelişmeler ışığında yapay zeka ve endüstri 4.0 gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Herkesin bu bilgi ve teknolojik gelişmelere ayak uydurması gerekmektedir. Özellikle şirketlerin piyasada söz sahibi olabilmek, rekabet edebilmek, karını arttırmak ve krizlere karşı baş edebilmek açısından finansal okuryazarlığın önemi artmaktadır (Çelikten, 2020: 15).

Finansal okuryazarlığın sağladığı en önemli katkılardan bir tanesi, paranın iyi yönetilebilmesidir. Paranın iyi yönetilmesi mükelleflerin tasarruflarını arttırıp, yatırımlarının artmasına ve dolayısıyla refah seviyesinin artmasına sebep olacaktır. Finansal olarak bilgili olmak hem mükelleflere hem de ekonomiye katkı sağlamış olacaktır. Bu sayede finansal ve beşeri sermaye unsurları daha etkin ve verimli kullanılacağından mikro ve makro düzeyde ekonomik iyileşmeler yaşanacaktır.

Mükelleflerin finansal bilgi eksiklikleri; likidite ve borç yönetimi, tasarruflar ve yapılacak yatırımlar gibi birçok konuda yanlış kararlar alabilmelerine neden olabilmektedir (Mapolisa, 2016: 24).

Bireylerin geçmişteki yatırım kararları ile günümüzdeki yatırım kararlarında önemli değişimler olabilmektedir. Bu farkların sebeplerinden biri de demografik değişkenlerde zaman içinde meydana gelen farklılaşmalardır (Üngör, 2021: 33).

Eğitim her şeyin temel taşı olduğu gibi finansal okuryazarlığın da temel taşıdır. Toplumda finansal okuryazarlık seviyesi belirlenip, toplumun eksikliklerinin tespit edilmesi gerekmektedir. İyi bir finansal eğitim almış her mükellef, finansal olarak doğru kararlar verecek hem kendisi hem de ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

2. Dijital Okuryazarlık

Son yıllarda bilgi iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim önceki dönemlere kıyasla verilerin büyük kısmını dijital ve sanal ortamlara taşımıştır. Dijital okuryazarlık ise bu bilgilere erişip kullanma amacıyla doğmuştur. Günümüz dünyasında, dijital okuryazarlık kazanılmadan toplum yaşamına katılabilmek, 21. yüzyılda yaşamak için gerekli olan bilgi ve beceriyi elde etmenin mümkün olamayacaktır (Martin, 2005: 85).

Wouter (2004) Dijital okuryazarlığı, “bireylerin bilgiye erişmek, yönetmek, bütünleştirmek ve değerlendirmek, yeni bilgiler inşa etmek ve topluma etkin bir şekilde katılmak için başkalarıyla iletişim kurmak için dijital teknoloji ve iletişim araçlarını uygun şekilde kullanma ilgi, tutum ve yeteneğidir” şeklinde tanımlamıştır. Öcal (2024) dijital okuryazarlığı, bir bireyin bilgiyi üretebilme, paylaşabilme ve başkaları tarafından üretilen bilgiye ilgi duyma becerisi şeklinde ifade etmektedir.

Dijital okuryazar bireyler ilk olarak dijital alanlarda arama yapma, farkındalık oluşturma, bir şeyler üretebilme ve bunları anlatabilme becerileridir. İkinci aşamada dijital alanlarda problemin çözümünde etkin ve anlamlı bir biçimde dijital teknolojileri kullanabilme ve sorunu yerinde çözebilme kabiliyeti geliştirmeyi gerektirir. Üçüncü aşamada dijital dönüşüm profesyonel bir şekilde bilgiyi kullanabilme yeteneğini ifade eder (Martin and Grudziecki, 2006;). Moç (2024)'a göre dijital okuryazarlık beceri temelli olmanın ötesinde, teknoloji açısından yoğun bir ortamda sorunları etkili bir şekilde çözme becerisini kapsayan problem çözebilme ve eleştiriselle düşünebilme sürecini içermektedir.

Günümüz dünyasında bir bireyin kendi çalışma alanında başarılı olabilmesi, hem bilgi iletişim teknolojilerini kullanma bilgi ve becerisine sahip olması hem de bu yeteneklerini kullanarak dijital dünyadaki verilere ulaşip bunları doğru bir şekilde analiz edip değerlendirmesi gerekmektedir.

Dijital okuryazar, yeni teknolojilere uyum sağlayan bir kişidir. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Onursoy'a (2018;1007) göre bir kişinin dijital okuryazar olduğu, karşılaştığı herhangi bir sorunun çözümünde gereksinim duyduğu dijital bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilme ve bunu sürdürebilme, ulaştığı bilgiyi kendi amaçları doğrultusunda kullanarak sorunlarını çözebilme, bu alandaki gelişmeleri sürekli takip ederek yenilerini ekleyebilme özelliklerine sahip olmasını gerektirir.

3. Mükelleflerin Vergi Bilinci Tutumu

Vergi bilinci; mükelleflerin verginin neden var olduğunun bilincinde olması böylelikle verginin kamusal alanlardaki giderler için toplanması gerektiğini kabul etmesi ve kanunlardaki güncel değişiklikler hakkında haberdar olması şeklinde ifade edilebilir (Şenyüz, 1994: 83).

Vergiye yük olarak düşünen ülkeler genellikle az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerdir. Verginin olmadığı bir toplumda toplumsal hizmetlerden de söz edilemez. Bu sebeple toplumsal kültür, gelişmişlik düzeyi, eğitim düzeyi, vergi dairesinin rolü, ahlaki durumlar, inanç ve değer yargıları, cezai uygulamalar, mükelleflerin devlete duydukları güven, sık sık çıkarılan vergi afları ve vergi çalışanlarının tutumları vergi bilincini etkilemektedir (Gürçam ve Moç, 2019:1408; Yeniçeri, 2004: 1010).

Ülke yöneticilerinin, toplanan vergileri toplumda azınlık denebilecek küçük bir kesimin, özel amaçları doğrultusunda harcaması, toplumun idarecilere olan güvenini sarsıp, devletin adil olarak harcama yaptığı yönündeki inancı azaltacaktır. Kamu yöneticilerinin adil olmayan tür davranışları

ve yanlış tutumları, mükelleflerde bu harcamalara tepki olarak vergiden kaçınma ya da vergiden kaçırma gibi vergisel sorumluluklarını yerine getirmeme yönünde bir iradeye ve davranışa dönüşecektir (Gökbunar, 2007: 83).

2020 yılında Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayınlanan Faaliyet Raporu değerlendirildiğinde vergi bilincini geliştirebilmek için Türkiye'deki İlkokul, Ortaokul ve lise çağındaki öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinde yer alan dokümanlar kullanılarak Vergi Bilinci Geliştirme Eğitimleri verilmiştir. Beyan ve bildirimlerde dilin sadeleştirilmesi, vergi maliyetlerini indirmek amacıyla e-arşiv, e-fatura, e-defter, e-bilet, e-yoklama, e-tebligat, e-irsaliye vb. gibi uygulamalara yer verilmiş, vergi iadelerin sistem üzerinden (GEKSİS) gerçekleştirileceği ve sunulan hizmetlerden kişilerin elektronik ortamda yararlanabilmesi için İnteraktif Vergi Dairesi mükelleflerin kullanımına sunulmuştur.

İdarenin sürekli olarak vergi affı çıkarması toplumda vergiye olan uyumu ve vergi bilincini olumsuz olarak etkileyecek, vergi ödevlerini zamanında yerine getiren mükellef ile getirmeyen mükellef arasında bir fark kalmayacaktır. Vergisel sorumluluklarını zamanında yerine getiren mükelleflerin devlete karşı duyduğu güven azalacaktır (Güler, 2020: 256).

Gelir İdaresi gelişen teknolojiyi yakından takip ederek dijital ortamda vergi uygulamalarını her geçen gün yaygınlaştırmaktadır. Mükelleflerin elektronik ortamda beyana dayalı olarak vergilendirme işlemini gerçekleştirmesi mükellefin vergiye olan gönüllü uyumunu da arttırmaktadır. Böylelikle vergi bilinci artmakta, sistemin daha etkin olarak sürdürülmesini sağlamaktadır (Aktan, 1997: 11).

Bireylerdeki ve mükelleflerdeki vergi bilincinin ve sorumluluğunun oluşmasına ve gelişmesine etki eden sayılamayacak kadar çok faktör etki etmektedir. Bunlardan en önemlilerinden biri de halktan alınan vergiler ile azalan bireysel mutluluk ve hazzardan daha fazlasının sunulan hizmetler yoluyla toplumsal olarak elde edildiğine olan inancın artırılmasıdır. Bu bağlamda, kamu otoritelerinin vergiler yoluyla toplanan kaynakların topluma en fazla faydayı getirecek yerlere harcanması yönünde, toplumun öncelikli ihtiyaçlarının karşılanmasına özen göstermeleri ve bunları yaparken, mutlaka halkın düşüncelerine önem vermeleri, görüşlerine saygı duymaları önemlidir.

4. Finansal Okuryazarlık ve Dijital Okuryazarlık

Dünyada pek çok ülkede finansal araçların çeşitliliğin çoğalması ve ekonominin sofistike bir hal alması finansal okuryazarlığın öneminin daha çok artmasına sebep olmuştur. Bireyler ellerindeki sermaye ile yatırım kararı alırken kendilerini finansal anlamda zora sokmayacak bir şekilde değerlendirmeleri finansal okuryazarlığın gelişmesine bağlı olduğu görülmektedir. Bunun yanında kişilerin ileriye dönük planlamalarında en optimal bir şekilde karar alınması gelecekteki karlılığın artmasına da etki edecektir (Hayta 2011: 247). Kişilerin kredi kartı kullanımı, tasarruflarını arttırması, emeklilik planları ve parayı yönetmesi gibi konularda doğru bir finansal karar verebilmek iyi bir finansal okuryazar olmasını gerektirir (Elmas ve Yılmaz 2016: 117).

21. yüzyılda teknolojinin ilerlemesi bilgiye erişimi daha da kolaylaştırmıştır (Cabı, 2016: 1230). Gelişen teknolojiler sayesinde birçok işlem internet vasıtasıyla yapılabilen (e defter, e fatura uygulaması, para gönderme, maaş ve vergi ödemeleri vb. daha birçok işlem), kişilerin zorunlu olarak dijital gelişmeleri takip etmesi gerekmektedir. Günümüzde farklı demografik özelliklere sahip tüm kişiler teknoloji ile iç içedir. (Aytaş ve Kaplan, 2017: 304). Dünyada ve ülkemizde yaşanan birçok kriz finansal kurumları etkilemiştir. Finans kurumlarının itibar kaybetmesi ve teknolojik gelişmelerin hızla ilerlemesi sayesinde bireyler finansal işlemlerini doğrudan gerçekleştirmek istemektedir. Bu sebeple her bireyin gelişen teknolojiye ayak uydurabilmesi için finansal işlemlerini yaparken dijital ortamda gerçekleştirme zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Fettahoğlu ve Kıldız, 2019: 884).

Araştırmanın Hipotezi:

Finansal okuryazarlığın dijital okuryazarlık boyutları üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla H1 hipotezi oluşturulmuştur.

- H₀. Finansal okuryazarlığın dijital okuryazarlık üzerinde olumlu ve anlamlı etkiye sahip değildir.
H₁. Finansal okuryazarlığın dijital okuryazarlık üzerinde olumlu ve anlamlı etkiye sahiptir.
H₄. Finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde dijital okuryazarlığın aracılık rolü bulunmaktadır.

4.1. Dijital Okuryazarlık ve Mükelleflerin Vergi Bilincine Karşı Tutumu

Dijital okuryazarlık, kişinin amaçları doğrultusunda daha çok veriye en kısa sürede erişip bu verileri değerlendirebilme kabiliyetidir. Sonrasında ise, bu kabiliyetlerini internet platformlarında kullanabilme, değerlendirme, sentezleyebilme, dijital teknolojiyi ve yapay zekayı nasıl ve ne şekilde kullanabileceği gibi yetkinlik düzeyidir. (Hague ve Payton 2010: 18).

Vergi bilinci, kamusal faaliyetlerin idare tarafından yapılabilmesi için kişilerin kazancından veya servetlerinden vergi kanunlarında belirtilen oranlara göre ödeme yapması gerektiğini hatırlama, bilme ve vergi ödeme gerektiği konusundaki olumlu bilinç ve uygulama kabiliyetine sahip olmalarını ifade eder (Ömürbek, 2007: 104).

Mükelleflerin vergiye karşı yaklaşımlarının olumlu bir bakış açısına sahip olabilmesi ancak vergi bilincinin gelişmesi ile mümkündür. Bu anlamda vergi bilinci; mükelleflerin vergiyi neden ödediği, verginin nerelere harcandığını bilmesi, idarenin şeffaf olması, vergi farkındalığının oluşması şeklinde ifade edilebilir (Buyrukoğlu ve Erasa, 2012: 121).

Gelişen teknoloji ile birlikte şirketler herhangi bir maddi varlıkları olmadan birçok ülkede dijital ortamda hizmet sunmaktadır. Bu dijital şirketlere örnek olarak Google, Facebook, Twitter, Instagram, Yandex, Amazon, Microsoft, Netflix, Uber verilebilir (Ergin, 2021: 450). Birçok şirket herhangi bir yatırım yapmadan, iş yeri açmadan sadece dijital platformlarda hizmet vererek hizmet sağlamaktadır. Dolayısıyla buradan elde edilen gelirin vergilendirilmesi gereklidir. Bu şirketlerin elde ettikleri gelirin vergiye tabi tutulmaması vergi matrahının azalmasına ve refah kaybına neden olup, kamuoyunda rahatsızlık oluşturmaktadır (Çelener, 2019: 32).

Sanal ortamlarda yürütülen faaliyetlere her geçen gün yenilerinin eklenmesi, (Metaverse, Non-Fungible Token-NFT, Kripto para vb.), kamu otoritelerinin gelişen bu teknolojilere ayak uydurarak gerekli yasal düzenlemeleri yapmakta gecikmeleri, bu alanda faaliyet gösteren firmaların elde ettikleri karların vergilendirilmesini engellemektedir. Bu sayede firmalar kısa sürede çok büyük finansal olanaklara ve rekabet üstünlüğüne kavuşmaktadır. Üstelik denetimden de uzak bu ortamlarda yasadışı işlemler yürütülebilmekte, yasal olmayan yollardan elde edilen kazançlara da yasallık boyutu kazandırılmış olmaktadır. Sanal teknolojilerin olumsuz yönlerinin yanı sıra zaman zaman kişi veya ülke bazlı olumlu sonuçları da olabilmektedir. Örneğin, 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna savaşında ABD ve AB ülkelerinin Rus bankalarına getirdiği SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) kısıtlamaları nedeniyle ortaya çıkan olumsuzluğu aşabilmek için Rusya kripto para kullanımını yaygınlaştıracaklarını açıklamıştır. BBC Türkçe servisinin bir 1 mart 2022 tarihli haberine göre “Günlük hacimler bir önceki güne göre yüzde 259 artarak 1,3 milyar rubleye (13,1 milyon dolar) yükselmiştir (<https://www.bbc.com>).

Bununla bağlantılı olarak 05.12.2019 tarihinde 7194 sayılı Dijital Hizmet Kanunu kabul edilerek 01.03.2020 tarihinde uygulamaya geçilmiştir. Böylelikle 2020 yılından itibaren Türkiye’de bir dijital hizmet vergisi uygulamaya geçilmiştir. Dijital hizmet vergisi güncel bir vergidir. Türkiye’de fiziki bir faaliyet yeri bulunmadığı için vergilendirilemeyen büyük dijital şirketlerin kazançlarının ülkemizde elde edilen bölümünün vergilendirilmesidir. Yasanın yürürlüğe girdiği Mart 2020’den Ocak 2021’e kadar olan 8 aylık dönemde toplanan dijital hizmet vergisi miktarı yaklaşık 951 milyon Türk Lirasıdır (Kahraman, 2019: 45).

Ülkemizde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ekonomik reform paketi kapsamında ülkemizde tüm mükelleflere hizmet verecek ve işlemlerin elektronik şekilde yapılmasını sağlayacak Türkiye Dijital Vergi Dairesi’nin kurulmasını sağlayacak yasa hazırlığı içerisinde. Dijitalleşen işlemlerle birlikte 24 saat açık vergi dairesi hizmetine geçilmesi hedeflenmektedir.

4.2. Finansal Okuryazarlık Vergi Bilincine Karşı Tutum

Erge (2016), tarafından vergi bilinci ve vergi ahlakı konusunda, muhasebe ve vergi uygulamaları alanında öğrenim gören lise ve ön lisans öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada; muhasebe ve finansman eğitimi alan lise düzeyindeki öğrencilerin ön lisans öğrencilerine göre vergiyle ilgili daha az bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Vergi usul kanunu, Türk vergi sistemi, vergi uygulamaları gibi konuların ders programına eklenmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Karacan (2019) ise ön lisans öğrencilerinin vergiye bakışını ve vergi bilinci düzeylerini tespit etmeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Sakarya ilinde yapılan çalışmada, geleceğin vergi mükellefi olan öğrencilerin vergi bilinci seviyelerini tespit etmeye yönelik olarak, kolayda örnekleme yöntemiyle anket uygulanmıştır. Öğrencilerin vergi skorunun beş üzerinden 3,22 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin vergi bilinç düzeylerinin, ortalamanın üstünde olduğu fakat vergi sistemiyle ilgili olumsuz bakış açısına sahip olduğu belirlenmiştir. Vergiyle alakalı ders alan öğrencilerin, almayanlara göre vergi bilincinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güney Afrika'daki bir üniversitede üçüncü sınıf talebelerinin finansal okuryazarlıklarını belirlemek niyetiyle Louw ve arkadaşları (2013), 424 talebeye bir anket uygulamışlardır.

İki bölümden oluşan anketin ilk bölümü sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin soruları, ikinci bölümü ise finansal bilgilerini değerlendirmeye yönelik soruları kapsamaktadır. Ankete katılanlar “doğru”, “yanlış” ve “bilmiyorum” şeklinde işaretlenebilen 42 soruluk finansal bilgileri içeren bölüm, kümeleme analizi ile dört kümeye ayrılmıştır: Genel finansal okuryazarlık soruları finansal planlama ve yatırım, bankacılık ve vergilendirme, hukuki ve diğer finansal konular. Araştırma sonucunda, ankete katılanların %80'inin genel finansal okuryazarlık ile ilgili soruların tümünü doğru cevaplandığı ve bu açıdan genel finansal okuryazarlık bilgilerinin yüksek olduğu; finansal planlama ve yatırım konusunda genel ortalamanın %51 olduğu ve bu alanda sınırlı bilgiye sahip oldukları; bankacılık ve vergilendirme konusunda %40 olan doğru yanıtlama genel ortalamasının öğrencilerin bu konuda çok sınırlı bilgiye sahip olduğunu gösterdiği; son bölüm olan hukuki ve diğer finansal konularla ilgili genel başarı ortalamasının %34 ile çok düşük olduğu ve bu alana dair öğrencilerin çok az bilgi sahibi olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin sahip olduğu finansal bilgiler aracılığıyla ekonomik hayatlarında doğru tutum ve davranışlar sergilemelerine ve rasyonel finansal kararlar almalarına yardımcı olur. Bu kapsamda, bu çalışma, Şırnak Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ve finans alanındaki eğitimin finansal okuryazarlık seviyesine bir etkisinin olup olmadığını araştırmaktadır. Yüz yüze anket yönteminin uygulandığı çalışmada, Şırnak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden 49, Mühendislik Fakültesi'nden 25, İlahiyat Fakültesinden 24 ve Meslek Yüksek Okulu'ndan ise 48 olmak üzere toplamda 146 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan söz konusu öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin genel olarak düşük çıktığı görülmüştür. Temel düzey finansal okuryazarlık ölçütünde tespit edilememesine karşın, ileri düzey finansal okuryazarlık ölçütünde finans eğitiminin finansal okuryazarlık seviyesini etkilediği saptanmıştır. Aynı zamanda yaş ve cinsiyet gibi faktörler ile finansal okuryazarlık seviyesi arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Coşkun Erdoğan, & Erdoğan, S. 2018: 154).

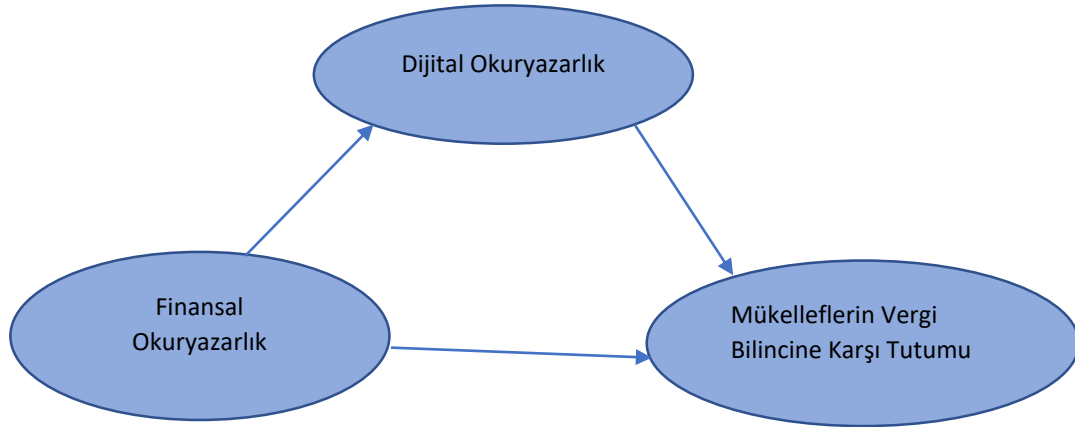
Celal Bayar Üniversitesi Ahmetli Meslek Yüksekokulu'nda önlisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık algılarının finansal davranışları ve tutumlarını nasıl etkilediğini tespit edebilmek amacıyla Bankacılık ve Sigortacılık, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, İnsan Kaynakları olmak üzere dört bölümde toplam 336 öğrenciyle anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmediği ve öğrencilerin demografik özelliklerinin farklı olmasının finansal okuryazarlık düzeyini etkilemediği; öğrencilerin sahip oldukları finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olduğu; finansal ürünlerin seçimi konusunda öğrencilerin %42'sinin karar vermeden önce farklı firmaların farklı finansal ürünlerini dikkate aldığı; öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin % 49,6 gibi düşük bir oranda olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Karadeniz, E. vd. 2019: 340).

4.3. Finansal Okuryazarlığın Mükelleflerin Vergi Bilincine Karşı Tutumuna Karşı Dijital Okuryazarlığın Rolü

Kuram ve araştırma bulgularına dayanılarak, finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilincine karşı tutumu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu etkinin tamamının doğrudan olamayacağı düşünüldüğünde, önemli faktörlerden birisi olan dijital okuryazarlığın bu etkiye aracılık yapabileceği konusunda bir düşünce ortaya çıkmaktadır. Çünkü dijital okuryazarlık finansal okuryazarlıktan etkilenirken mükelleflerin vergi bilinci tutumunu daha güçlü bir şekilde etkilemektedir. Bu düşüncelerden hareketle finansal okuryazarlık düzeyinin mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerindeki etkisinde dijital okuryazarlığın aracılık rolüne yönelik olarak (H4. Finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde dijital okuryazarlığın aracılık rolü bulunmaktadır) hipotezi oluşturulmuştur.

5. Araştırmanın Yöntemi

Finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumuna karşı dijital okuryazarlığın aracılık etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, önce örneklem ile ilgili bilgiler sonrasında ölçek ile ilgili bilgiler ve ölçekler ile ilgili yapılan analizlerin sonucunda ulaşılan yargılar yer almaktadır. Örneklemden temin edilen dataalar doğrultusunda meydana getirilen modellerle ilişkili analizler gerçekleştirilmiştir. Sırasıyla değişkenlerin boyutuna göre keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizleri düzenlenmiş sonrasında değişkenler arası korelasyonlar bulunmuştur. Daha sonra modele her bir değişken dahil edilerek uyum iyiliği testleri gerçekleştirilmiştir. Uyum iyiliği testleri gerçekleştirilirken değişkenler arası regresyon analiz sonuçları ve hipotez test sonuçları da belirtilmiştir. Aracılık etkisini ortaya çıkarmak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi de uygulanmıştır. Literatürdeki araştırmalar göz önüne alınarak düzenlenen hipotezleri içeren çalışma modeli Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Çalışma Modeli

5.1. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma vergi mükelleflerinin vergi bilinci tutumuna karşı dijital okuryazarlığın aracılık rolü etkilerine yönelik ölçümleme ve yapılan ölçümlmelerdeki kullanıcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve mükellefiyet türü gibi demografik özellikleri olan örneklem literatürde ilk araştırma olma özelliğini taşımaktadır.

Araştırmanın evreni Türkiye genelinde Eylül/2021 döneminde 2.209.221 tanesi gelir vergisi mükellefi ve 972.294 tanesi kurumlar vergisi mükellefi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Ancak örneklem sayısında 400 katılımcıya ulaşılması planlanmıştır. Çalışma sonucunda toplamda 420 katılımcıya ulaşılmış olup 20 adet anket formunun özensiz doldurma nedeniyle araştırma kapsamı dışında tutulmasına karar verilmiş ve 400 anket formu ile toplanan veriler ile hipotezler test edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Temel Veriler

Araştırmaya Katılanların Demografik ve Mali Bilgilerinin Dağılımı		Frekans	%	Kümülatif
CİNSİYET DAĞILIMI				
	Erkek	307	76,8	76,8
	Kadın	93	23,2	100,0
MEDENİ DURUMU				
	Evli	312	78	78
	Bekar	78	22	100
YAŞ GRUBU DAĞILIMI				
	18-24	17	4,3	4,3
	25-34	103	25,8	30,1
	35-44	147	36,8	66,9
	54-54	91	22,8	89,7
	54+	42	10,3	100
EĞİTİM DURUMU				
	İlköğretim	44	11	11
	Lise	162	40,5	51,5
	Üniversite	164	41	92,5
	Lisansüstü	30	7,5	98
GELİR DURUMU				
	4 000 TL den az	45	11,3	11,3
	4 001- 6 500 TL	85	21,3	32,6
	6 501- 8 000 TL	95	23,8	56,4
	8 001- 10 000 TL	100	25	81,4
	10 001+	75	18,6	100
KREDİ KARTI KULLANMA DURUMU				
	Kullanan	341	85,3	85,3
	Kullanmayan	59	14,7	100
MÜKELLEFİYET DURUMU				
	Gelir Vergisi	340	85	85
	Kurumlar Vergisi	60	15	100

Tablo verileri incelendiğinde, en dikkat çekici noktalar şöyle özetlenebilir. Araştırmaya katılanların % 75'inden fazlası erkektir. Bunu Türkiye toplumu ve ekonomisi için normal kabul etmek gerekir. Kadın girişimci sayısının azlığının bu sonucu doğurması normaldir. 24 yaştan küçük ve 54 yaştan büyük mükelleflerin oranı oldukça düşüktür. Lise ve üniversite mezunu mükelleflerin toplam katılımcılara oranı % 82 civarındadır. Kredi kullanma oranı ise % 85 civarında olup, mükelleflerin % 85'i gelir vergisi % 15'i ise kurumlar vergisi mükellefidir.

5.2. Araştırmanın Ölçekleri

Çalışmada faydalanılan tüm ölçeklerle ilgili gerçekleştirilen geçerlilik ve güvenirlik analizlerine dair bulgular, her ölçekle ilgili kısmın sonunda sunulmuştur. Faydalanılan ölçeklerin Cronbach alfa güvenirlik katsayıları, keşfedici faktör analizleri ve korelasyon analizleri SPSS 26.0 paket programı ile doğrulayıcı faktör analizleri ve uyum iyiliği analizleri AMOS 26.0 programı ile gerçekleştirilmiştir.

Finansal okuryazarlık ölçeği ile katılımcıların temel finansal bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla oluşturulan 12 sorunun kapsamı, genel finansal konulardan oluşmaktadır. (Aydoğan, 2020: 87).

Dijital Okuryazarlık Ölçeği, 17 maddeden ve dört (Tutum, Teknik, Bilişsel ve sosyal) alt boyuttan meydana gelmektedir. Çalışmada katılımcılardan yanıtlarını 5'li Likert ölçeği ile vermeleri istenmiştir. Bu ölçek Ng tarafından 2012 yılında geliştirmiş, Hamutoğlu vd.(2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

5.3. Araştırma Verileri İle İlgili Yapılan Analizler

Finansal okuryazarlık ölçeğinin Keiser Meyer- Olkin değeri 0,75 ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısının 0,72 olarak tespit edilmiştir. Bartlett's Küresellik Testi sonucunda Ki Kare değeri 326,272, serbestlik derecesi değeri (df) 10 ve Sig. Değeri, 001 bulunmuş olup veriler çok değişkenli normal dağılımdan gelmektedir ve bu sonuçlara göre faktör analizi yapılabilir.

Yapılan güvenirlik analizi sonucunda Cronbach Alfa katsayısı; teknik boyut için 0,92, tutum için 0,91 olarak bulunmuştur. Dijital okuryazarlık teknik boyutunun Keiser Meyer- Olkin 0,86 ve tutum boyutunun 0,89 olduğu tespit edilmiştir. Bartlett's Küresellik Testi sonucunda Ki Kare değeri 3687,655 serbestlik derecesi değeri (df) 55 ve Sig. Değeri ise 0,000 bulunmuş olup veriler çok değişkenli normal dağılımdan gelmektedir ve faktör analizi yapılabilir.

Vergi Bilinci Ölçeği ise 42 maddeden ve Likert tekniği ile oluşturulan sorulardan meydana gelmektedir (Arafat,2019). Anket formları yardımıyla elde edilen veriler SPSS 26 istatistik programında analiz edilmiştir. Verilerin normallik ve homojen dağılımları incelenmiş ve uygunluğu doğrultusunda parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Analiz kapsamında, güvenirlik analizi, tanımlayıcı istatistikler, faktör analizi, korelasyon analizi, t-testi ve ANOVA testleri yapılmıştır. Yapılan KMO testi sonucunda KMO değeri, 0,92 olarak belirlenmiş olup, faktör analizi yapılabilir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 42 maddeli ölçeğin beş faktörlü yapısında mükellef hakları bilinci iyi uyum sağlamadığı için çıkarılmış, dört faktörlü yapıya indirgenmiştir. Bu açıdan bakıldığında bazı maddeler 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 24, 25, 30, 32, 36'ncı maddeler çıkarılarak Tablo 1'de sunulan iyi uyum değerleri sağlanmış ve 27 maddeli ölçeğin kapsamı 4 faktörden oluşan yapısı doğrulanmıştır. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,94 olduğu tespit edilmiştir. Faktör yükleri, 0,58-0,90 vergi algısı Cronbach 0,88, vergi bilinci 0,82 vergiden kaçınma 0,81, bilgilendirme 0,92, algılanan vergi algısı faktör yükleri 0,80-1,25, vergi bilinci 0,20-1,00, vergiden kaçınma faktör yükleri 1,00-1,66 arasındadır. Bartlett's Küresellik Testi sonucunda Ki Kare değeri 5662,224 serbestlik derecesi değeri (df) 190 ve Sig. Değeri 0,000 bulunmuş olup veriler çok değişkenli normal dağılımdan gelmektedir.

Finansal okuryazarlık ölçeğinin 1, 4, 5, 6, 11, 12 soruları çıkartılarak tek boyutlu bir yapı olarak incelenmiştir. Dijital okuryazarlık ölçeğinin sosyal ve bilişsel boyutuna ait tüm sorular çıkartıldığından, teknik ve tutum olarak iki boyutlu bir yapı olarak incelenmiştir. Vergi bilinci ölçeğinin mükellef hakları bilincine ait tüm sorular çıkarıldığında dört boyutlu bir yapı olarak incelenmiştir. Faktör analizi sonucunda elde edilen değişkenlere AMOS programı aracılığıyla

doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Tablo-1’de görüldüğü gibi analiz sonucunda uyum iyiliği değerlerinin gereken sınırlar içinde olduğu görüldüğünden modelin analiz için uygun olduğuna karar verilmiştir (Kline, 2005; Şimşek, 2007).

Tablo 2. Doğrulamalı Faktör Analizine Yönelik Uyum İyiliği Değerleri

Ölçek/model	$\Delta X^2/df$	RMSEA	CFI	RFI	IFI	GFI
Finansal Okuryazarlık Boyutu	3,55	.08	.85	.73	.85	.94
Tutum Boyutu	4,81	.07	.96	.92	.96	.93
Teknik Boyutu	4,28	.07	.95	.89	.95	.92
Vergi Algısı Boyutu	4,93	.06	.97	.95	.97	.96
Vergi Bilinci Boyutu	3,81	.07	.90	.79	.90	.92
Vergiden Kaçınma Algısı Boyutu	4,59	.08	.98	.92	.98	.98
Bilgilendirmede İdarenin Yetkinliği Boyutu	4,03	.07	.98	.90	.97	.95

Dataların normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla değişkenlerin basıklık ve çarpıklık sonuçları ifade edilmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında değerler aldığı görüldüğünden veriler normal dağılıma sahiptir ve parametrik testler yapılabilir (Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. 2013).

6. Bulgular ve Tartışma

Araştırma ile elde edilen verilerin SPSS 26 ve Amos 26 programlarında analizleri gerçekleştirilmiştir. Öncelikli olarak katılımcıların finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve vergi bilinci tutumu seviyelerine ilişkin verilerin; ortalama, standart sapmaları ve aralarındaki korelasyonlar incelenmiştir. Bu araştırmaya ilişkin bilgiler Tablo 2’de değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Korelasyon Analizi Sonuçları

	Ortalama	S.S	1	2	3	4	5	6	7
Finansal Okuryazarlık	,84	,61	0,72)						
Tutum	,33	,75	,259**	0,91)					
Teknik	,16	,78	,190**	,674**	0,92)				
Vergi Algısı	,51	,68	,353**	,572**	,384**	0,88)			
Vergi Bilinci	,58	,62	,200**	,373**	,347**	,656**	0,82)		
Vergiden Kaçınma Algısı	,95	,96	,370**	,454**	,250**	,516**	,516**	0,81)	
Bilgilendirme de İdarenin Yetkinliği	,87	,04	,367**	,343**	,174**	,504**	,386**	,708**	0,92)

*p< .05 ** p< .01 () Güvenilirlik

Tablo 3’e bakıldığında korelasyon analizi sonuçları neticesinde tüm bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında uyumlu ilişkiler saptamıştır.

Finansal Okuryazarlık Boyutu, Tutum Boyutu, Teknik Boyutu, Vergi Algısı Boyutu, Vergi Bilinci Boyutu, Vergiden Kaçınma Algısı Boyutu, Bilgilendirmede İdarenin Yetkinliği Boyutu niyetini ne kadar belirlediğini incelemek üzere her bir değişkene çoklu regresyon analizi yapılmıştır

Tablo 4. Regresyon Analizi Sonuçları

	Ortalama	S.S.	1	2	3	4	5
Finansal Okuryazarlık	3,45	0,74					
Tutum	4,33	0,75	.18**				
Teknik	4,16	0,78	.11**	.674**			
Vergi Algısı	4,51	0,70	.24**	.572**	.384**		
Vergiden Kaçınma Algısı	3,95	0,96	.33**	.454**	.250**	.516**	
Bilgilendirmede İdarenin Yetkinliği	3,87	1,04	.40**	.343**	.174**	.504**	.386**

Not: $R^2 = .38$; Düz. $R^2 = .34$; $F_{(1,409)} = 10215,82$; ** $p < .01$

Tablo 5. Regresyon Analizi Beta Değerleri

Değişkenler	B	SH	B
Finansal Okuryazarlık	.008	.004	.009
Tutum	.002	.005	.002
Teknik	-.009	.005	-.010
Vergi Algısı	.343	.006	.347
Vergiden Kaçınma Algısı	.248	.004	.347
Bilgilendirmede İdarenin Yetkinliği	.236	.004	.357
Sabit	0,80	0,24	

Tablo 4’de gösterilmiş olan Finansal Okuryazarlık vergi bilincini ne kadar belirlediğini incelemek üzere çoklu regresyon analizinden faydalanılmıştır.

Bu analiz istatistiksel olarak anlamlıdır [$F_{(1,409)} = 10215,82$; $p < .01$]. Düzeltilmiş R^2 değeri .34’dir. Bu sonuç vergi bilincindeki %34 oranındaki varyansın Finansal Okuryazarlık Boyutu, Tutum Boyutu, Teknik Boyutu, Vergi Algısı Boyutu, Vergi Bilinci Boyutu, Vergiden Kaçınma Algısı Boyutu, Bilgilendirmede İdarenin Yetkinliği niyeti boyutu açıkladığını göstermektedir. Fakat tablodaki Beta katsayıları değerlendirildiğinde, tüm bağımsız değişkenler regresyon modeli değerlendirildiğinde vergi bilinci kapsamında vergi algısı, Vergiden kaçınma algısı, bilgilendirmede idarenin yetkinliğinin anlamlı katkısı vardır. Diğer bağımsız değişkenlerde ($\beta = .009$, $p < .03$), ($\beta = .002$, $p < .77$) ve ($\beta = .009$, $p < .04$) anlamlı katkısı yoktur.

Tablo 5. Sobel Testi Sonuçları

Adımlar	B	Std. Hata	β	P
1.Adım				
Bağımsız Değişken: Finansal Okuryazarlık	0,330	0,44	0,351	0,001
Bağımlı Değişken: Vergi Bilinci				
2.Adım				
Bağımsız Değişken: Finansal Okuryazarlık	0,154	0,47	0,162	0,001
Bağımlı Değişken: Dijital Okuryazarlık				
3.Adım				
Bağımsız Değişken: Dijital Okuryazarlık	0,484	0,044	0,479	0,001

Bağımlı Değişken: Vergi Bilinci				
4.Adım				
Bağımsız Değişkenler				
Finansal Okuryazarlık	0,429	0,042	0,434	0,001
Dijital Okuryazarlık	0,264	0,040	0,280	0,001
Bağımlı Değişken: Vergi Bilinci				

Tablo 5’te görüldüğü üzere birinci adımda finansal okuryazarlık mükelleflerin vergi bilincini pozitif şekilde anlamlı olarak etkilemiştir. Aracı değişken olarak dijital okuryazarlık bağımlı değişken olarak analiz edildiğinde ise finansal okuryazarlık dijital okuryazarlığı pozitif yönde anlamlı olarak etkilemiştir. Aracı değişken olarak dijital okuryazarlık mükelleflerin vergi bilincini tutumunu pozitif yönde anlamlı olarak etkilemektedir. Dördüncü adımda hem bağımsız değişkenler hem de aracı değişkenle model birlikte değerlendirildiğinde finansal okuryazarlık ve dijital okuryazarlık mükelleflerin vergi bilinci tutumunu pozitif yönde anlamlı olarak etkilemektedir. İkinci adımda finansal okuryazarlık dijital okuryazarlığı anlamlı olarak etkilediğinden dijital okuryazarlığın bir aracılık rolünden söz edilebilir. İlk adımda finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu etkisi beta katsayısı 0,351 olarak bulunmuşken dördüncü adımda beta katsayısı 0,434’e yükselmiştir. Bu araştırma finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde dijital okuryazarlığın tam aracılık rolü olduğunu ifade etmektedir.

Sonuç

Finansal okuryazarlık, mükelleflerin vergi bilinci konusunda dijital okuryazarlık alan yazınındaki çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık ve dijital okuryazarlık alanındaki gelişmeler giderek önem kazanan özellikle mükelleflerin vergi bilincinin gelişmesinde çok daha fazla önem kazandığı ifade edilebilir. Mükelleflerin vergiye karşı tutumları üzerinde finansal bilgi ve dijital bilgi düzeylerinde yoğunlaşmaktadır.

Güncel olarak yapılan araştırmalarda genellikle çeşitli meslek gruplarındaki bireyler ve öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerine değinilmiştir. Bu çalışma finansal okuryazarlık düzeyinin mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde dijital okuryazarlık aracılık rolünün etkisine odaklanmaktadır.

Yapılan analizler sonucunda finansal okuryazarlığın dijital okuryazarlığı pozitif yönde anlamlı olarak etkilediği, dijital okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilincini pozitif olarak anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu pozitif olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ve finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilincini ile ilişkisinde dijital okuryazarlığın aracılık rolünün tespit edilmesi araştırmanın önemli bir sonucudur. Bu sonuca göre mükelleflerin bireylerin bir dereceye kadar dijital bilgiye sahip olması beklenir. Bu açıdan bakıldığında teknolojik olarak gerçekleşen yenilikler sayesinde günümüzdeki dijital finansal tutumun finansal okuryazarlığı etkilemesi olağan kabul edilebilir sonucuna ulaşan (Kaya ve Kılıç, 2021: 313) çalışmayla benzer sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın önemli bir bulgusu da finansal okuryazarlığın mükelleflerin vergi bilinci tutumu üzerinde dijital okuryazarlığın aracılık rolünün bulunduğuna ilişkin tespittir. Yukarıda açıklandığı gibi finansal okuryazarlığın dijital okuryazarlığı ve dijital okuryazarlığı mükelleflerin vergi bilinci tutumunu pozitif ve anlamlı olarak etkilemesinin bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğuna inanılmaktadır.

Gaziantep’te Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinde uygulanabilirliğinin incelendiği araştırmada, finansal okuryazarlığın vergi bilinci üzerinde dijital okuryazarlığın etkisinin sağladığı yararlar ve aralarındaki ilişki genelleştirilerek, bu araştırmanın diğer şehirlerde de uygulanabilirliği önerilmiştir.

Finansal okuryazarlık çalışmasında bundan sonra yapılacak araştırmalarda, finansal okuryazarlığın etkileşim içinde olduğu güncel parametrelere göre, bu değişkenler arasındaki ilişkilerin farklı modeller ile analiz edilmesi ve farklı örneklem gruplarına uygulanması, finansal okuryazarlık yazınına önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Aktan, H. B. (1997). Toplumda vergi bilinci, vergi kültürü ve vergi ahlakının önemi, *Yaklaşım Dergisi*, 5(1), 52-62.
- Arafat, Ş. B. (2019). *Bilgilendirmeye yönelik mükellef haklarının vergi bilincine etkisi: Konya ili örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Aydın, Ö. & Artar, O. K. (2021). The relationship between financial literacy and finance education: a research for university students of the sütlüce region, *Journal of International Trade*, 7 (2), 22-29.
- Aytaş, G. & Kaplan, K. (2017). Medya okuryazarlığı bağlamında yeni okuryazarlıklar, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 291-310.
- Buyrukoğlu S. & Erase İ., (2012). Vergi bilincinin oluşmasında mükellef haklarının yeri ve önemi, *Vergi Dünyası Dergisi*, 375(6), 116-127.
- Cabı, E. (2016). Dijital teknolojiye yönelik tutum ölçeği, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 1229-1244.
- E, Coşkun. D. & Erdoğan, S. (2018). Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi ve finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerine etkisi: Şırnak üniversitesi örneği, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 138-159.
- Çelener, “Dijital ekonomiyi vergilendirme yolunda somut bir adım: dijital hizmet vergisinde fransa örneği”, s. 32.
- Çelikten, L. (2020). *Marmara Finansal Okuryazarlık Programının Geliştirilmesi Ve İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Doğan Şenyüz, (1994). Vergi bilincinin oluşturulmasında fayda ilkesinin gözetilmesi, *Türk demokrasi vakfı yayın organı*, 7(2), 72-83.
- Dornstein, M. (1987). Taxes: attitudes and perceptions and their social bases. *Journal of Economic Psychology*, 8, 59.
- Elmas, B., & Yılmaz, H., (2016). *Finansal okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencileri üzerine bir çalışma*, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1), 1-26.
- Erge, S. (2016). Vergi bilinci ve vergi ahlakı; Muhasebe ve vergi uygulamaları lise ve ön lisans öğrencileri üzerinde nitel bir çalışma, *Sosyal Ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 232-244. Erişim Adresi: <http://sosyoteknik.selcuk.edu.tr/sustad/article/view/97/79> (Erişim Tarihi: 27.02.2020).
- Ergin, N. (2020). Dijital Hizmet Vergisi, Vergi Algı, <https://vergialgi.net/dijitalhizmet-vergisi>. (24.3.2021)
- Fettahoğlu, S. & Kıldize, D. (2019), Dijital finansal okuryazarlık ve bireylerin finansal teknoloji kullanma konusundaki tutumları, *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, issn:2528-9527.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (2020). Faaliyet Raporu. https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2020/2020_faaliyet_raporu.pdf. (20.11.2021).
- Gökpinar, R. (2007). Türkiye’de vergi ahlakını belirleyen faktörler üzerine bir araştırma, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 3(1), 69-94.

- Güler, H. (2020). Türkiye’de vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisinin olay analiziyle ölçülmesi, *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 19(1), 256-260.
- Gürçam Ö.S. & Moç T. (2019), Vergi Bilincinin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Iğdır Üniversitesi İktisat Ve İlahiyat Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *BMIJ*, 7(4): 1405-1426 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v7i4.1194>.
- Hague, C.& Payton, S., (2010). Digital literacy across the curriculum. *Futurelab*,
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis*: Pearson Education Limited.
- Hamutoğlu, N., & B., Güngören, Ö. C., Uyanık, G. K., Erdoğan, D. G. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği, *Türkçe’ye Uyarlama Çalışması, Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429.
- Hayta, B.A., (2011). Aile finans sistemi ilişkileri, ankara, Gazi Kitabevi.
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60569419> (E.T. 29 Mart 2022)
- Jarvis, R. & Han, H. (2021). FinTech innovation: review and future research direction, *International Journal of Banking, Finance and Insurance Technologies (IJBFIT)*, 1(1), 79-102.
- Kahraman, A. (2019). Dijital hizmet vergisi ticareti engeller mi, ekonomist, <https://www.ekonomist.com.tr/abdulkadir-kahraman/dijital-hizmet-vergisi-ticareti-engeller-mi.html>, (24.03.2021).
- Karacan, C., İ., (2019). Ön lisans öğrencilerinin vergiye bakışı ve vergi bilinç düzeyi: sakarya ili örneği, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Karadeniz, E., & Koşan, L., Gecgin, E. & Beyazgül, M. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Analizi: Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Kampüsünde Bir Araştırma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 325-346
- Kaya, U, Kilic, B., (2021). Finansal okuryazarlık ve dijitalleşme: ölçek geliştirme üzerine bir çalışma, *İktisadi İdari Ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 6 (15) , 296-315.
- Kılıç, Y., Ata, H. & Seyrek, H.İ., (2015). Finansal okuryazarlık, üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma, *Muhasebe Ve Finans Dergisi*, 66(1), 129-150.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press.
- Mapolise M. (2016). An investigation of the impact of financial literacy on small to medium enterprises (smes) financial performance in zimbabwe: a case of gweru. *Gweru Zimbabwe*, Midlands State University,
- Martin A. & Grudziecki J., (2006), Innovation in teaching and learning in information and digeulit: concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), 249–267.
- Martin, A. (2005). Digeulit – a european framework for digital literacy: A progress report. *Journal Of E-Literacy*, 2(2),130-136.
- Moç. T. (2024). *Dijital Dünyada Başarının Anahtarı: Okuryazarlık ve Girişimcilik*, Ankara: Sonçağ Akademi.
- Niemand,T., Rigtering, J.P.C, Kallmunzer, A., Kraus, S. & Maalaoui, A. (2021). Digitalization in the financial industry: a contingency approach of entrepreneurial orientation and strategic vision on digitalization, *European Management Journal*, 39(3), 317-326.
- Onursoy S., (2018), Üniversite gençliğinin dijital okuryazarlık düzeyleri: anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 989–1013.
- Organ, İ., & Yegen, B. (2013). Vergi bilinci ve vergi ahlaki oluşumunda muhasebe meslek mensuplarının rolü: adana örneği, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4), 241-271.

- Öcal, S. (2024). Üniversite Tercihlerinde Dijital Okuryazarlığın ve Sosyal Medyanın Rolü. *Ahi Evran Akademi*, 5(1), 34-47.
- Ömürbek, N. (2007). Vergi bilinci üzerine bir inceleme: üniversite öğrencileri üzerinde yapılan anketin bulguları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Maliye Dergisi*, 153(5), 102-121.
- Sakarya, C. (2021). <https://www.dunya.com/ekonomi/dijital-vergi-dairesi-ile-7-gun-24-saat-hizmet-haberi-633518>, (21.11.2021).
- Sani, A. A., Wicaksana, R. S. & Ilmiah, D. (2019). Implikasi adiba msme sebaga instrumen channeling masyarakat umkm dalam menggunakan layanan lembaga keuangan syariah, *Jurnal Tabarru': Islamic Banking and Finance*, 2 (2), 38-49.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic Intervals for Indirect Effects in Structural Equations Models. In S. Leinhardt (Ed.), *Sociological Methodology 1982* (pp.290-312). San Francisco: Jossey-Bass.
- Setiawan, M., Effendi, N., Santoso, T., Dewi, V. I. & Sapulette, M. S. (2020). Digital financial literacy, current behavior of saving and spending and its future foresight, *Economics of Innovation and New Technology*, 1-20.
- Şimşek, Ö. F. (2007). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri, Siyasal Basın ve Dağıtım.
- Teyyare, E., ve Kumbaşı, E. (2016). Vergi bilinci ve vergi ahlakının gelişmesinde maliye bölümü eğitiminin rolü, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(4), 1-30.
- Turhan, G. T. (2021). Dijital okuryazarlığın finansal okuryazarlığa etkisi: üniversite öğrencileri örneği", 12th SCF International Conference on "Contemporary Issues in Social Sciences, 292-302.
- Üngör, A. (2021). Finansal okuryazarlık ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin firma performansı arasındaki ilişki: bursa üzerine alan araştırması, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*,
- Van Joolingen W. (2004). The PISA Framework for Assessment of ICT Literacy Powerpoint presentation Online at: <http://www.ictliteracy.info/rf.pdf/PISA%20framework.ppt> [Google Scholar]
- Yenişeri, H. (2004). Beyan esasına dayanan vergilerde kayıp ve kaçaklarının psikolojik nedenlerinin tespitine yönelik bir araştırma, 19. Türkiye maliye sempozyumu, Türkiye'de vergi kayıp ve kaçakları önlenmesi yolları, *Ankara, Yaklaşım Yayınları*, 1010-1011.
- Yıldız, G., ve Bakır, Z. (2019). Lise öğrencilerine yönelik vergi bilinci: Eskişehir örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 294-307.
- Yeo, J. (2016). Infusing financial literacy in primary mathematics: A proposed framework for instruction, *International Handbook of Financial Literacy*, Singapore, 603-615.

Katkı Oran Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal kuruluş ile ilişkisinin bulunmadığını ve dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.